

Тема 11. Україна в міжнародних міграційних процесах

План

1. Міжнародна міграція як складова ЗЕЗ: поняття, форми, причини та наслідки для країн.
2. Система державного регулювання міграційних процесів в Україні.
3. Індикатори залучення України у процеси міжнародної міграції.

1. Міжнародна міграція як складова ЗЕЗ: поняття, форми, причини та наслідки для країн

Міграція (від лат. «migro», «migratio» – переселяюсь, переселення, переміщення) - природний прояв мобільності людини, мотивований прагненням до поліпшення умов свого існування, до більш повного і надійного задоволення своїх потреб.

Мобільність – потенційна готовність або здібність населення до зміни свого територіального статусу.

Міжнародна міграція населення – це переміщення людей у міжнародному територіальному просторі з метою пошуку місця постійного проживання.

Еміграція - виїзд громадян держави за кордон.

Імміграція - в'їзд іноземних громадян до держави.

Реєміграція - повернення колишніх, або дійсних громадян держави на свою батьківщину.

Репатріація - повернення людей на батьківщину, що були насильно вивезені.

Міжнародні міграційні процеси

- природне відтворення населення шляхом зміни вікової структури регіонів виходу населення;
- трансформацію репродуктивної поведінки контингентів населення;
- зміни умов життя переселенців, що відбивається на стані їх здоров'я;
- функціонування та розвиток ринку праці;
- розширення світогляду особи, підвищення її пристосовності до різноманітних умов життя;
- обмін навичками та досвідом між жителями різних країн, поширення корисних знань.

Чинники розвитку міжнародної міграції

Чинники «відштовхування»	Чинники «притягнення»
Економічні	
Низька заробітна плата	Висока заробітна плата
Низька якість життя	Висока якість життя
Високий рівень безробіття	Наявність вільних робочих місць
Економічна нестабільність	Стабільний розвиток економіки
Обтяжлива система оподаткування	Ліберальна система оподаткування
Соціальні	
Низька якість освіти	Висока якість освіти
Погані умови праці	Гарні умови праці
Недоступна система охорони здоров'я	Доступна та високоякісна система охорони здоров'я
Відсутність можливостей для професійної самореалізації	Наявність можливостей для професійної самореалізації
Культурні	
Релігійні переслідування	Свобода віросповідання
Етнічна дискримінація	Відсутність етнічної дискримінації
Расова дискримінація	Відсутність расової дискримінації
Політичні	
Відсутність демократії	Розвинена демократія
Політична нестабільність	Стабільність політичної системи
Корумпованість владних структур	Відсутність корупції
Війна, загрози конфліктів	Відсутність загрози війни
Екологічні	
Забруднене навколишнє середовище	Краща екологічна ситуація
Низька якість питної води	Чиста питна вода та екологічна безпечна їжа

Класифікація видів міжнародної міграції населення

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	ВИД					
За чинниками, що зумовлюють міграцію	Економічна	Політична	Соціальна	Пізнавальна	Рекреаційна	Екологічна
За діями мігранта в країні	ТРУДОВА	СІМЕЙНА	ТУРИСТИЧНА	ДІЛОВА	РЕЛІГІЙНА	ОСВІТНЯ
				КУЛЬТУРНО-РОЗВАЖАЛЬНА	ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА (НАУКОВА)	ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧА
За характером прийняття рішення про міграцію мігрантом	СУВЕРЕННА (ДОБРОВІЛЬНА)	ВИМУШЕНА			ПРИМУСОВА	
		Визнані біженці	Шукачі притулку	de facto біженці, зовнішньо переміщені особи	переміщені особи, вигнанці	
За відстанню, яку долає мігрант	БЛИЖНЯ			ДАЛЕКА		
За тривалістю у часі	ДОВГОСТРОКОВА (ПОСТІЙНА, НЕЗВОРОТНА)	КОРОТКОСТРОКОВА (ТИМЧАСОВА, ЗВОРОТНА)			ТРАНЗИТНА	
		сезонна	маятникова	епізодична		
За законністю перетинання кордонів	ЛЕГАЛЬНА	НАПІВЛЕГАЛЬНА		НЕЛЕГАЛЬНА		
За очікуванням мігранта країною реципієнтом	ПІДГОТОВЛЕНА (ОРГАНІЗОВАНА)			НЕПІДГОТОВЛЕНА (НЕОРГАНІЗОВАНА, САМОСТІЙНА, САМОДІЯЛЬНА)		
Кількість мігрантів	ІНДИВІДУАЛЬНА			МАСОВА (ЕТНІЧНА, КОЛЕКТИВНА)		

Продовження

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	ВИДИ			
За кількістю міграцій мігранта	ОДНОКРАТНА		БАГАТОКРАТНА	
За соціальним складом	МІГРАЦІЯ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	МІГРАЦІЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	МІГРАЦІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ, КУЛЬТУРИ, СПОРТУ	МІГРАЦІЯ ПІДПРИЄМЦІВ
За характером	ПРЯМА		НЕПРЯМА (У СКЛАДІ ТНК АБО СП)	
За типом статусу в країні прибуття (адаптаційною поведінкою)	АСИМІЛЯЦІЙНА		НЕАСИМІЛЯЦІЙНА	
За відповідністю очікувань мігранта результату	ВДАЛА		НЕВДАЛА	
За наслідками для країн	ЯКІСНА		НЕЯКІСНА	

Приклад 1

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	ВИД					
За чинниками, що зумовлюють міграцію	Економічна	Політична	Соціальна	Пізнавальна	Рекреаційна	Екологічна
За діями мігранта в країні	ТРУДОВА	СІМЕЙНА	ТУРИСТИЧНА	ДІЛОВА	РЕЛІГІЙНА	ОСВІТНЯ
				КУЛЬТУРНО-РОЗВАЖАЛЬНА	ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА (НАУКОВА)	ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧА
За характером прийняття рішення про міграцію мігрантом	СУВЕРЕННА (ДОБРОВІЛЬНА)	ВИМУШЕНА			ПРИМУСОВА	
		Визнані біженці	Шукачі притулку	de facto біженці, зовнішньо переміщені особи	переміщені особи, вигнанці	
За відстанню, яку долає мігрант	БЛИЖНЯ			ДАЛЕКА		
За тривалістю у часі	ДОВГОСТРОКОВА (ПОСТІЙНА, НЕЗВОРОТНА)	КОРОТКОСТРОКОВА (ТИМЧАСОВА, ЗВОРОТНА)			ТРАНЗИТНА	
		сезонна	маятникова	епізодична		
За законністю перетинання кордонів	ЛЕГАЛЬНА	НАПІВЛЕГАЛЬНА		НЕЛЕГАЛЬНА		
За очікуванням мігранта країною реципієнтом	ПІДГОТОВЛЕНА (ОРГАНІЗОВАНА)			НЕПІДГОТОВЛЕНА (НЕОРГАНІЗОВАНА, САМОСТІЙНА, САМОДІЯЛЬНА)		
Кількість мігрантів	ІНДИВІДУАЛЬНА			МАСОВА (ЕТНІЧНА, КОЛЕКТИВНА)		

Продовження

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	ВИДИ			
За кількістю міграцій мігранта	ОДНОКРАТНА		БАГАТОКРАТНА	
За соціальним складом	МІГРАЦІЯ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	МІГРАЦІЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	МІГРАЦІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ, КУЛЬТУРИ, СПОРТУ	МІГРАЦІЯ ПІДПРИЄМЦІВ
За характером	ПРЯМА		НЕПРЯМА (У СКЛАДІ ТНК АБО СП)	
За типом статусу в країні прибуття (адаптаційною поведінкою)	АСИМІЛЯЦІЙНА		НЕАСИМІЛЯЦІЙНА	
За відповідністю очікувань мігранта результату	ВДАЛА		НЕВДАЛА	
За наслідками для країн	ЯКІСНА		НЕЯКІСНА	

Приклад 2

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	ВИД					
За чинниками, що зумовлюють міграцію	Економічна	Політична	Соціальна	Пізнавальна	Рекреаційна	Екологічна
За діями мігранта в країні	ТРУДОВА	СІМЕЙНА	ТУРИСТИЧНА	ДІЛОВА	РЕЛІГІЙНА	ОСВІТНЯ
				КУЛЬТУРНО-РОЗВАЖАЛЬНА	ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА (НАУКОВА)	ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧА
За характером прийняття рішення про міграцію мігрантом	СУВЕРЕННА (ДОБРОВІЛЬНА)	ВИМУШЕНА			ПРИМУСОВА	
		Визнані біженці	Шукачі притулку	de facto біженці, зовнішньо переміщені особи	переміщені особи, вигнанці	
За відстанню, яку долає мігрант	БЛИЖНЯ			ДАЛЕКА		
За тривалістю у часі	ДОВГОСТРОКОВА (ПОСТІЙНА, НЕЗВОРОТНА)	КОРОТКОСТРОКОВА (ТИМЧАСОВА, ЗВОРОТНА)			ТРАНЗИТНА	
		сезонна	маятникова	епізодична		
За законністю перетинання кордонів	ЛЕГАЛЬНА	НАПІВЛЕГАЛЬНА		НЕЛЕГАЛЬНА		
За очікуванням мігранта країною реципієнтом	ПІДГОТОВЛЕНА (ОРГАНІЗОВАНА)			НЕПІДГОТОВЛЕНА (НЕОРГАНІЗОВАНА, САМОСТІЙНА, САМОДІЯЛЬНА)		
Кількість мігрантів	ІНДИВІДУАЛЬНА			МАСОВА (ЕТНІЧНА, КОЛЕКТИВНА)		

Продовження

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	ВИДИ			
За кількістю міграцій мігранта	ОДНОКРАТНА		БАГАТОКРАТНА	
За соціальним складом	МІГРАЦІЯ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	МІГРАЦІЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ	МІГРАЦІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ, КУЛЬТУРИ, СПОРТУ	МІГРАЦІЯ ПІДПРИЄМЦІВ
За характером	ПРЯМА		НЕПРЯМА (У СКЛАДІ ТНК АБО СП)	
За типом статусу в країні прибуття (адаптаційною поведінкою)	АСИМІЛЯЦІЙНА		НЕАСИМІЛЯЦІЙНА	
За відповідністю очікувань мігранта результату	ВДАЛА		НЕВДАЛА	
За наслідками для країн	ЯКІСНА		НЕЯКІСНА	

Міжнародна трудова міграція

Міжнародна трудова міграція – переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в пошуках роботи, вищої заробітної плати, кращих умов життя, у процесі якої відбувається формування її інтернаціональної вартості.

Трудовий мігрант (ООН) – це особа, яка була, є або має намір бути залучена до оплачуваної діяльності в країні, громадянином якої вона не є (*це визначення охоплює не тільки тих, хто зараз працює за кордоном, а й тих, хто мав такий досвід у минулому !!!*).

Моделі трудової міграції			
Постійна	Зворотна	Циркулярна	Прикордонна
виїзд в один бік без повернення	одноразовий виїзд на довгий термін, наприклад, 1 рік, і повернення	регулярний виїзд і повернення, у т.ч. на сезонні роботи	виїзд на роботу за кордон, і повернення додому щодня/щотижня

Категорії міжнародних трудових мігрантів

(за класифікацією Міжнародної організації праці (МОП))

№	Категорії трудових мігрантів	Характеристика
1	Сезонні працівники-мігранти	• Люди, що працюють у країні, громадянами якої вони не є, протягом неповного року, оскільки робота, яку вони виконують, залежить від сезонних умов;
2	Працюючі мігранти, пов'язані з реалізацією проєкту	• Працюючі мігранти, допущені в країну працевлаштування на певний період для роботи виключно за певним проєктом;
3	Трудові мігранти	• Працюють за контрактом, що встановлює обмеження за строком зайнятості і типом роботи, яку виконує мігрант;
4	Тимчасові працюючі мігранти	• Люди, допущені в країну, громадянами якої вони не є, для виконання протягом обмеженого строку певної професійної діяльності; ці мігранти можуть замінювати роботодавців і відновлювати дозвіл на роботу без обов'язкового виїзду з країни працевлаштування;
5	Працюючі мігранти, що влаштувалися	• Мігранти, яким після перебування в країні працевлаштування протягом кількох років надається дозвіл на проживання (посвідка на проживання) в цій країні на невизначений строк і дозвіл на роботу без особливих обмежень; працюючим мігрантам, що влаштувалися, не потрібно виїжджати з країни працевлаштування, якщо в них немає роботи, і їм зазвичай надається право возз'єднання з членами сім'ї за виконання певних умов;
6	Висококваліфіковані працюючі мігранти	• Особи, яким, завдяки їхній кваліфікації, надається режим сприяння під час допуску в країну, що не є їхньою країною, і на них розповсюджується менше обмежень стосовно строків перебування, зміни місця роботи і возз'єднання сім'ї.

Позитивні наслідки міжнародної міграції кваліфікованих кадрів

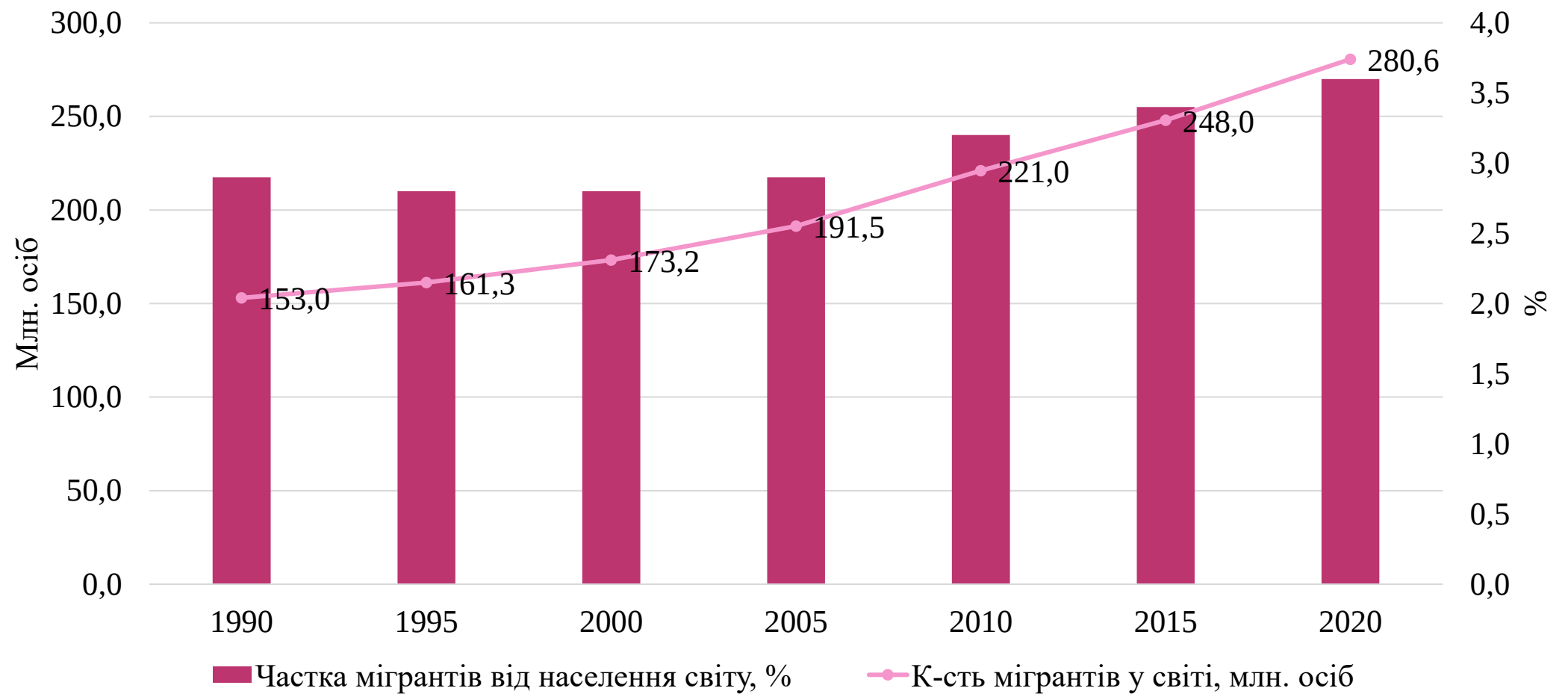
№	Сфера відносин	Країна вибуття	Країна прибуття
1	Економічна	Зменшення рівня безробіття	Зростання внутрішнього попиту на товари і послуги, зменшення дефіциту персоналу
2	Освітньо-наукова	Напрацювання ділових зв'язків, міжособистісних контактів емігрантів з провідними науковцями, поступова інтеграція науковців до світового науково-технічного й освітнього товариства	Економія на витратах на освіту та підготовку кадрів, участь у формуванні міжнародних професійних та наукових співтовариств
3	Соціально-демографічна	Підвищення рівня добробуту сімей мігрантів	Розширення соціальних зв'язків, вирішення демографічного питання «старіння нації»
4	Валютно-фінансова	Додаткові надходження у формі грошових переказів мігрантів на батьківщину	Можливість ефективної реалізації мігрантами валютних та фінансових цінностей у країні прибуття
5	Податкова	Додаткові надходження у формі податків від діяльності фірм-посередників	Додаткові надходження у формі податків від діяльності підприємців-нерезидентів
6	Інвестиційна	Розширення форм і напрямів інвестування за рахунок збільшення надходжень домогосподарств	Приплив капіталу та створення нових робочих місць при міграції підприємців, що здійснюють підприємницьку діяльність на території країни
7	Інноваційно-технологічна	Підвищення кваліфікації персоналу за кордоном, що сприяє припливу на батьківщину нових ідей, технологій, розробок	Обмін знаннями, приплив капіталу, ідей та розробок, що призводять до підвищення конкурентоспроможності національної продукції
8	Культурна	Формування нових інтегрованих культурних цінностей та удосконалення професійної етики	Формування нових інтегрованих культурних цінностей та удосконалення професійної етики

Негативний вплив відтоку кваліфікованої робочої сили на країни походження мігрантів

- 1. Послаблення людського капіталу країни походження, створення дефіциту висококваліфікованої робочої сили.**
- 2. Зниження продуктивності праці, а також наповнення бюджетів різних рівнів.**
- 3. Зростання потреб соціального захисту при зменшенні ресурсних надходжень.**
- 4. Зниження рівня інституційної та макроекономічної спроможності країни:**
 - погіршення якості роботи державних установ у країні-експортері;*
 - послаблення стимулів і привабливості ділового та інвестиційного клімату;*
 - вимушений перерозподіл фінансування сфер, пов'язаних із людським капіталом.*

Показники міжнародної міграції населення

Показник	Значення	Формула	Позначення
Абсолютні			$S_{приб}$ – кількість прибулих, ос.; $S_{виб}$ – кількість вибулих, ос.; $\underline{S}$ - середньорічна чисельність населен
Сальдо міграції, осіб	Різниця між прибулими і вибулими	$S_{приб} - S_{виб}$	
Міграційний оборот, осіб	Сума прибулих і вибулих	$S_{приб} + S_{виб}$	
Відносні			
Коефіцієнт прибуття	Кількість прибулого у розрахунку на середньорічну чисельність	$\frac{S_{приб}}{\underline{S}} * 1000$	
Коефіцієнт вибуття	Кількість вибулого населення у розрахунку на середньорічну чисельність	$\frac{S_{виб}}{\underline{S}} * 1000$	
Коефіцієнт інтенсивності міграційного обороту	Відображає темп переміщення населення в межах певної території за певний період часу	$\frac{S_{приб} + S_{виб}}{\underline{S}} * 1000$	
Коефіцієнт інтенсивності міграційного приросту	Вказує на темп зміни чисельності населення	$\frac{S_{приб} - S_{виб}}{\underline{S}} * 1000$	
Коефіцієнт ефективності міграції	Показує ефективність міграції для країни	$\frac{S_{приб} - S_{виб}}{S_{приб} + S_{виб}} * 1000$	
Відносне сальдо міграції	Відношення прибулих і вибулих у регіоні (>1 – переважають прибулі; <1 – переважають вибулі)	$\frac{S_{приб}}{S_{виб}}$	

Аналіз динаміки кількості мігрантів у світі у 1990–2020 рр.

Джерело: складено автором за даними Міжнародної організації міграції

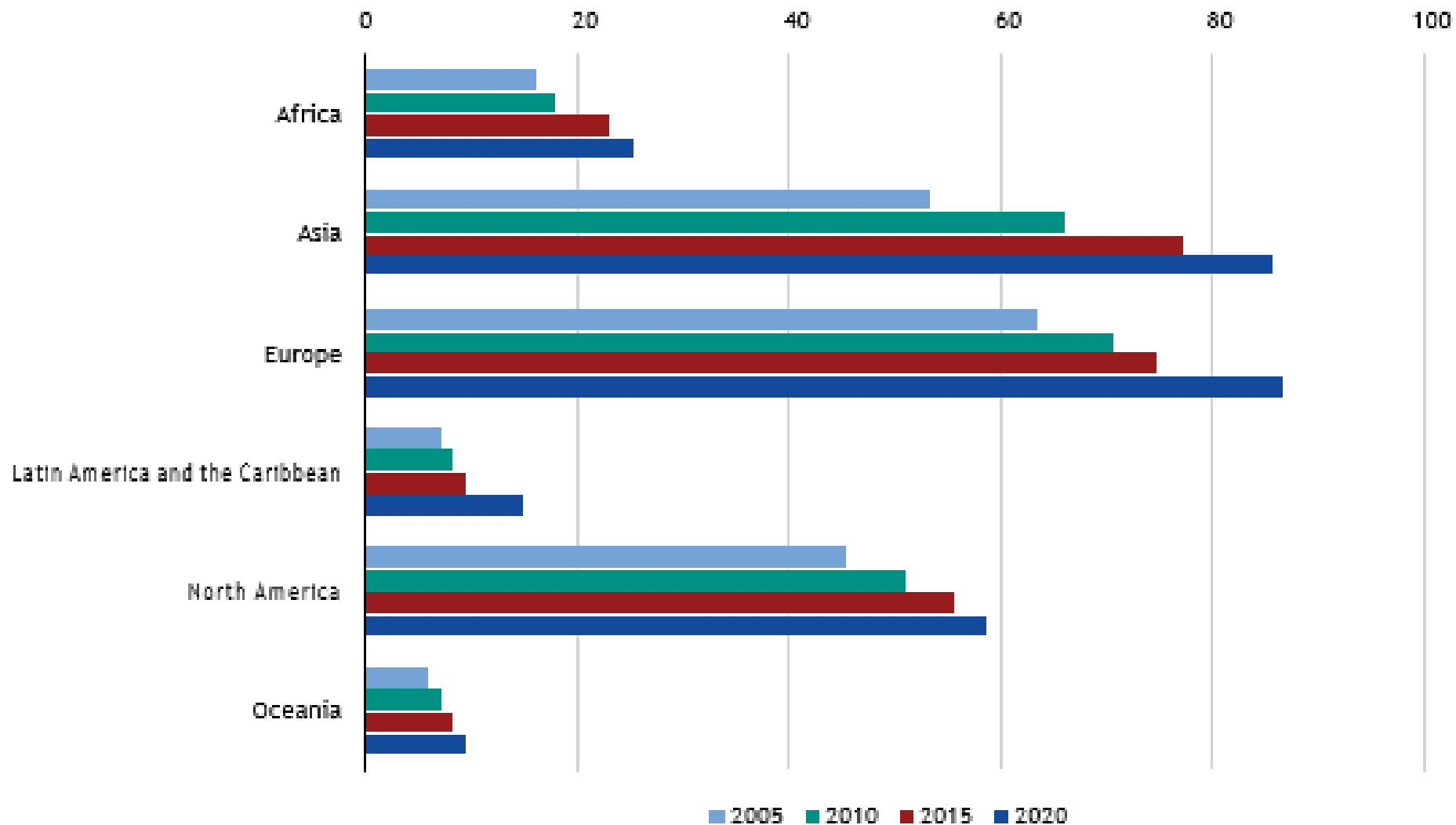
Сучасні світові міграційні кризи у 2015-2024 рр.

Геополітичний регіон	Предмет політичного тиску	Результат вирішення
Південно-східні кордони ЄС (2015)	Збільшення потоку біженців до ЄС з Близького та Середнього Сходу в результаті військових дій у Сирії	Облаштування таборів для біженців поза країнами ЄС, депортація їх до Туреччини, посилення контролю над внутрішніми кордонами.
Мексика/США (2018)	Міграційна політика Д.Трампа, направлена проти імігрантів з Мексики та Латинської Америки	Будівництво паркану на кордоні з Мексикою
Туреччина/ ЄС (Греція) (2020)	Відкриття кордону Туреччини із Грецією для біженців із Сирії, Іраку, Афганістану	Закриття та посилення контролю Грецією на кордоні з Туреччиною
Білорусія/Литва, Латвія, Польща (2021)	Цілеспрямована організація владою Білорусі потоку нелегальних мігрантів з Близького Сходу та Азії до Польщі, Литви та Латвії з метою політичного тиску на країни ЄС	Зміцнення кордонів Литви та Польщі з Білорусією шляхом зведення парканів
Україна/рф (2014, 2022)	Анексія росією частин Донецької та Луганської областей, АРК Крим, повномасштабне вторгнення в Україну з метою недопущення вступу її до НАТО та посилення зв'язків з країнами ЄС (реалізація рф імперських амбіцій)	Запровадження санкцій проти росії, відкриття кордонів для українських біженців, надання гуманітарної допомоги
Ізраїль/ Палестина (2023)	Загострення палестино-ізраїльської війни	Невирішена криза, заява ЄС про неготовність до навали палестинських біженців

Ключові показники міграційних процесів у світі у 2000 і 2022 рр

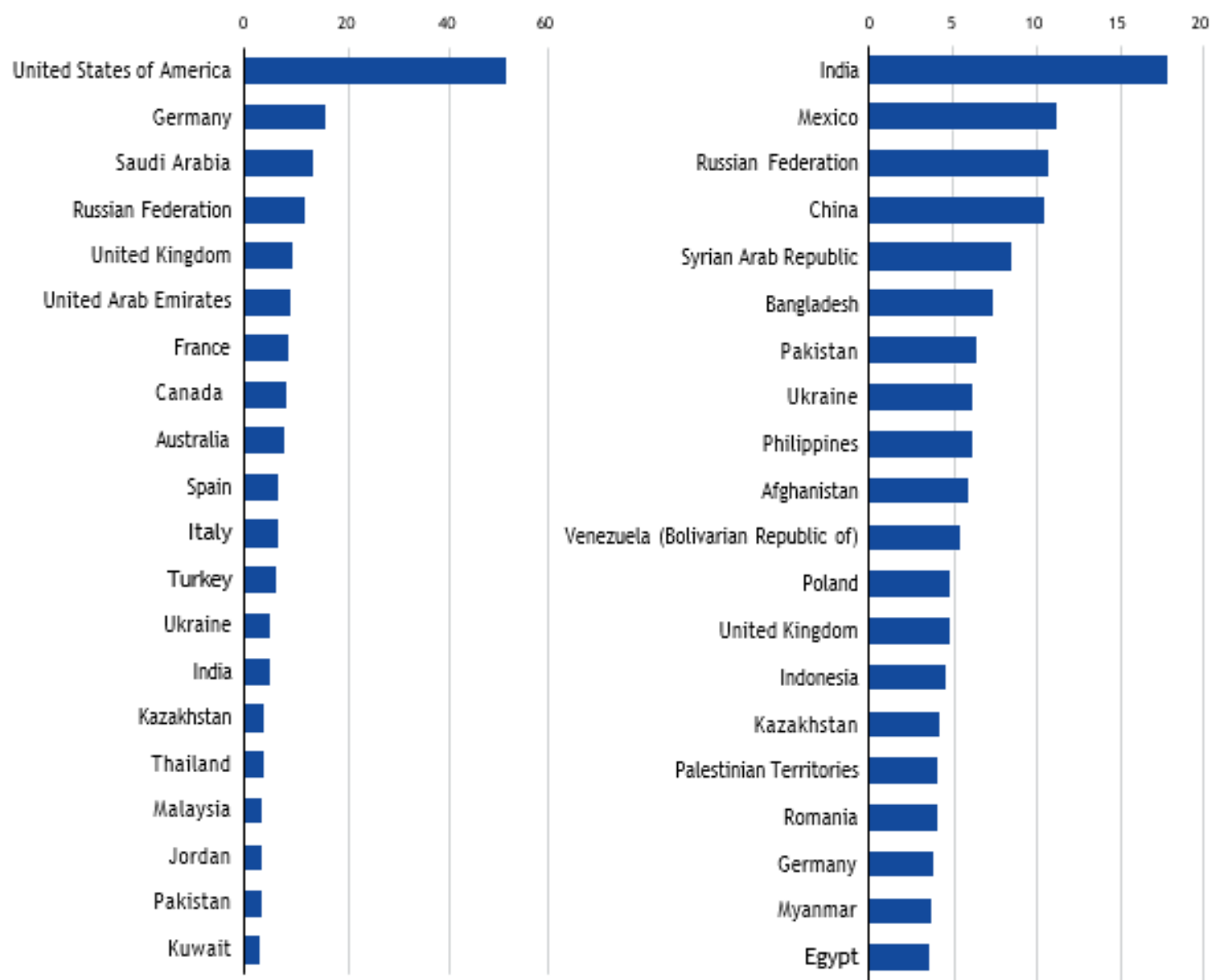
Показник	2000 р	2022 р
К-ть міжнародних мігрантів, млн. ос.	173	281
Частка населення світу, яке є мігрантами, %	2,8	3,6
Частка жінок-міжнародних мігрантів, %	49,4	48,0
Частка міжнародних мігрантів, які є дітьми, %	16,0	14,6
Кількість трудових мігрантів, млн. ос.	—	169
Глобальні міжнародні грошові перекази, млрд. дол.	128	702
К-ть біженців, млн ос.	14	26.4
К-ть внутрішньо переміщених осіб, млн. ос.	21	55

Джерело: складено автором за даними Міжнародної організації міграції

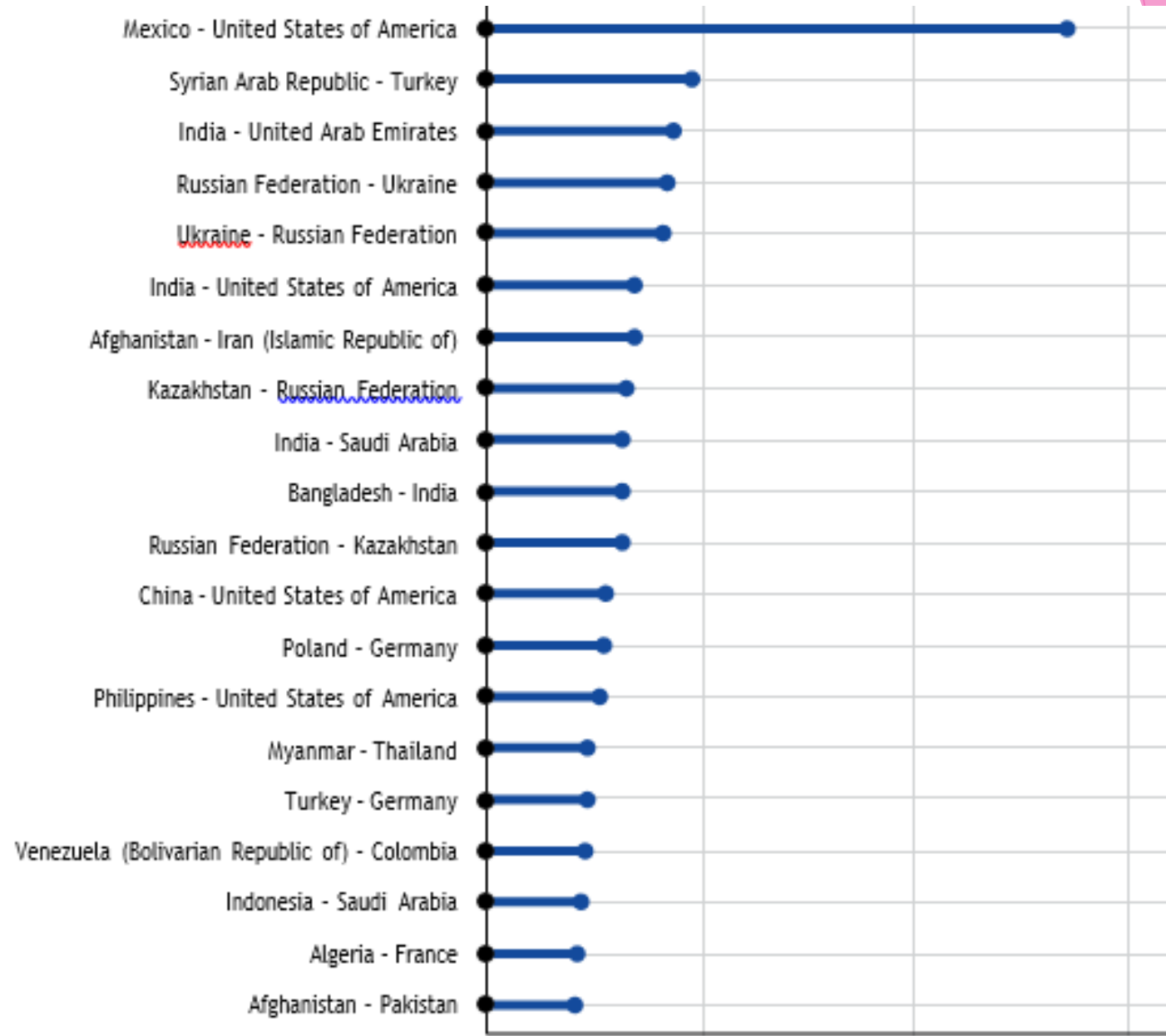
**Аналіз динаміки кількості міжнародних мігрантів
за основними регіонами проживання у 2005–2020 рр, млн. ос.**

Джерело: складено автором за даними Міжнародної організації міграції

Топ-20 країн призначення (ліворуч) і походження (праворуч) міжнародних мігрантів у 2020 р, млн. ос.

Джерело: складено автором за даними Міжнародної організації міграції

Топ-20 міжнародних міграційних коридорів між країнами у 2020 р

Джерело: складено автором за даними Міжнародної організації міграції

2. Система державного регулювання міграційних процесів в Україні

Державна міграційна політика

це сукупність заходів, що здійснюються державою з метою регулювання міграційних процесів, створення умов для реалізації інтелектуального і трудового потенціалу мігрантів, побудови демографічного правового суспільства, забезпечення належного соціально-економічного та демографічного розвитку, дотримання принципів захисту національних інтересів, безпеки і територіальної цілісності України.

Державна міграційна політика

Зовнішня міграційна політика:

- сприяння безпеці країни, нарощуванню її економічного потенціалу та зростанню добробуту населення, захист національного ринку праці (залучення, за необхідністю, іноземних фахівців і працівників певного професійно-кваліфікаційного спрямування, здійснення соціально-правового захисту трудящих мігрантів).

Внутрішня міграційна політика:

- забезпечення свободи територіального пересування населення, в галузі праці – оптимізацію міжрегіонального перерозподілу громадян.

Функції державної міграційної політики

Регулююча

(вплив на міграційні потоки через укладання дво- і багатосторонніх договорів, практики міжнародних нарад і переговорів з проблем міграції)

Інтегративна

(розробка та здійснення узгодженої міждержавної міграційної політики, підтримка контактів із міжнародними та закордонними урядовими і неурядовими організаціями, установами та фондами)

Контролююча

(контроль бажаного розвитку міграційних процесів, захисту і забезпечення прав мігрантів, а також протидії нелегальній міграції)

Уникнення суперечностей

(пошук консенсусних рішень у конфліктних ситуаціях, зменшення соціальної напруги серед різних категорій мігрантів з дотриманням державних інтересів країни)

Пріоритети державної зовнішньої міграційної політики за умов війни

1. Забезпечення *нормативно-правового регулювання та інституційного контролю* за міграційними процесами (*розробка чіткого законодавства у даній сфері*).

2. Створення умов для *адаптації мігрантів* – взаємного політичного, культурного та соціально-економічного пристосування мігрантів, органів влади і структур громадянського суспільства в країні прийому, в результаті якого мігранти набувають певного статусу.

3. Розробка *програм повернення та адаптації громадян* в Україну (*постійна підтримка зв'язку з вимушеними емігрантами, створення робочих місць і перекваліфікація робочої сили, розміщення її по території України*).

Законодавство у сферах міграції	
Сфера міграції	Нормативно-правовий акт
Розвиток та реформування органів Державної міграційної служби України	Концепція державної міграційної політики від 30.05.2011 № 622; Концепція створення національної системи ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства від 23.12.2015 № 1428-р; Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року, схвалена розпорядженням КМУ від 12.07.2017 № 482-р
Громадянство України і документи, що підтверджують громадянство України	ЗУ «Про громадянство України»; ЗУ «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»; ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»; ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».
Реєстрація місця проживання	ЗУ «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні»; ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг».
Еміграція	ЗУ «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»; ЗУ «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»; ЗУ «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні»; ЗУ «Про зовнішню трудову міграцію».
Імміграція	ЗУ «Про імміграцію»; ЗУ «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».
Шукачі захисту	ЗУ «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».
Протидія нелегальній міграції	ЗУ «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»; Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 203-206).

Функції органів державної влади у сфері міжнародної міграції

Міністерство внутрішніх справ України

- ❑ Формування державної політики у сферах міграції, у тому числі протидії нелегальній міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;
- ❑ запобігання вчиненню, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних з нелегальною міграцією та торгівлею людьми.

Державна міграційна служба України

- ❑ Центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ через МВС і який реалізує державну політику у сферах міграції, у тому числі протидії нелегальній міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Адміністрація Державної прикордонної служби України

- ❑ Прикордонний контроль і пропуск в установленому порядку осіб, транспортних засобів, вантажів, реєстрація іноземців та осіб без громадянства, які в установленому порядку перебувають в Україні, та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, а також фіксація біометричних даних іноземців та осіб без громадянства під час здійснення прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон та у контрольних пунктах в'їзду – виїзду тощо.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Міністерство
закордонних справ
України

МІНІСТЕРСТВО
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

- ❑ Реалізація державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб.
- ❑ Формування та реалізація державної політики з візових і міграційних питань:
 - видача українських віз, дипломатичних і службових паспортів, посвідчень особи на повернення в Україну, паспортів громадянина України для виїзду за кордон;
 - прийняття заяв про отримання статусу закордонного українця та видача посвідчення закордонного українця;
 - консульський облік громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном тощо.
- ❑ Удосконалення державної політики щодо демографічного розвитку, в тому числі підвищення рівня народжуваності та розвитку сім'ї;
- ❑ регулювання міграційних потоків та протидія торгівлі людьми, а також захист прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну.

- ☐ Реалізація державної політики у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу;
- ☐ аналіз економічної складової державної міграційної політики;
- ☐ розробка пропозицій щодо регулювання трудової міграції громадян України;
- ☐ замовник НДР з визначення класифікації професій і методики розроблення професійних стандартів, зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин.

- ☐ Затвердження порядку набору іноземців та осіб без громадянства для навчання в Україні, та контроль за його дотриманням українськими НЗ, організація обліку таких осіб;
- ☐ визначення пріоритетних напрямів освітніх послуг, що надаються українськими НЗ іноземцям та особам без громадянства;
- ☐ затвердження порядку визнання здобутих в іноземних ВНЗ ступенів вищої освіти та наукових ступенів, проведення процедури їх визнання.

☐ Видача роботодавцям дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, ведення обліку цих дозволів.

☐ Державний нагляд та контроль за дотриманням вимог законодавства про зайнятість населення, з питань використання праці іноземців та осіб без громадянства.

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ

ВАША БЕЗПЕКА – НАША ТУРБОТА!

- ☐ Досудове розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням осіб через державний кордон України;
- ☐ участь у розробці заходів і вирішенні питань, що стосуються в'їзду в Україну та виїзду за кордон, перебування на її території іноземців та осіб без громадянства;
- ☐ прийняття рішень про заборону в'їзду/скорочення строку тимчасового перебування/примусове повернення іноземця або особи без громадянства в країну походження або третю країну.

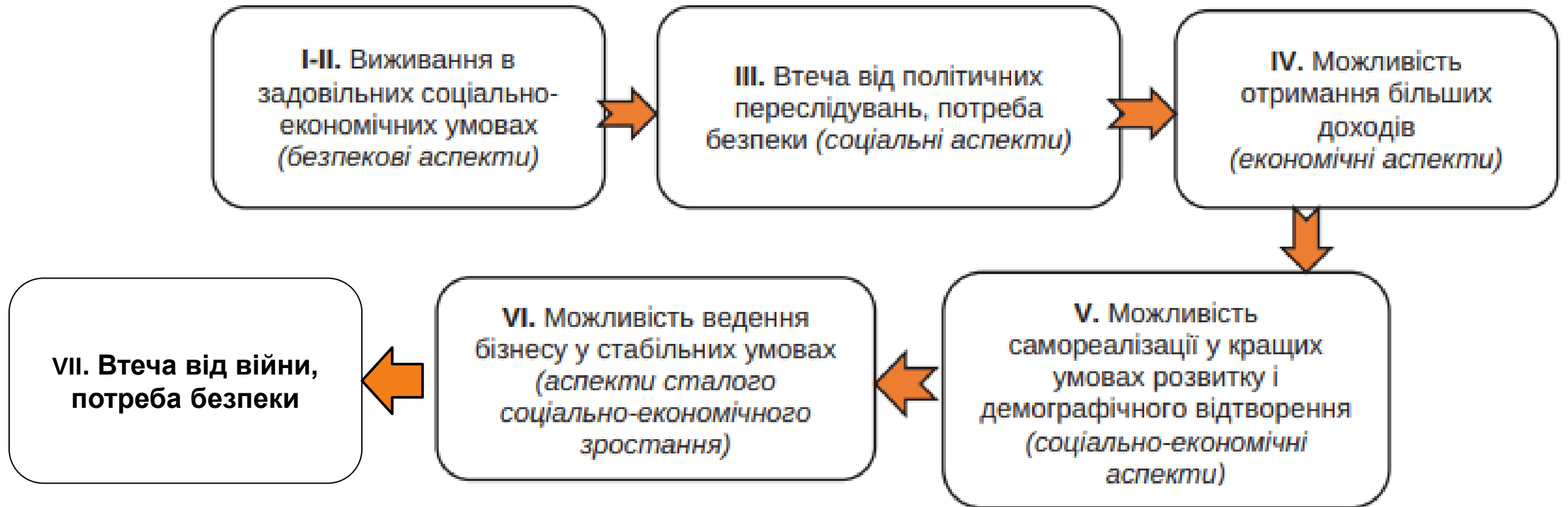
3. Індикатори залучення України у процеси міжнародної міграції

Хвилі української еміграції

- ▶ 1. «*Трудова еміграція*» (остання чверть XIX ст. – початок Першої Світової війни).
- ▶ 2. «*Політична*» (період між двома Світовими війнами).
- ▶ 3. «*Інтелектуальна*» (кінець Другої Світової війни – середина 1950-х рр.)
- ▶ 4. «*Економічна*» (1980-х рр – 2021р.)
- ▶ 5. «*Вимушена*» (2022р. – ...)

Трансформація причин міграції населення України

(ретроспективне узагальнення у розрізі міграційних хвиль)

Біженцем може бути визнана особа, яка не є громадянином приймаючої країни і яка внаслідок *обґрунтованих побоювань стати жертвою* переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Шукачі притулку — це особи, які звернулися по надання притулку, але їхнє звернення ще не розглянули.

Не кожен шукач притулку стане біженцем. Побоювання переслідувань у своїй країні мають бути обґрунтованими та доведеними (Конвенція ООН про статус біженців)!!!

Шукачі притулку, які не підпадають під статус біженців, можуть бути захищені в порядку “**додаткового захисту**”. Це можливість отримати притулок для тих, хто **не має обґрунтованих побоювань переслідування**, але дійсно має значний **ризик зазнати тортур** або серйозної шкоди у країні походження з причин, які включають загальнопоширене насильство, збройні конфлікти, чи систематичні порушення прав людини.

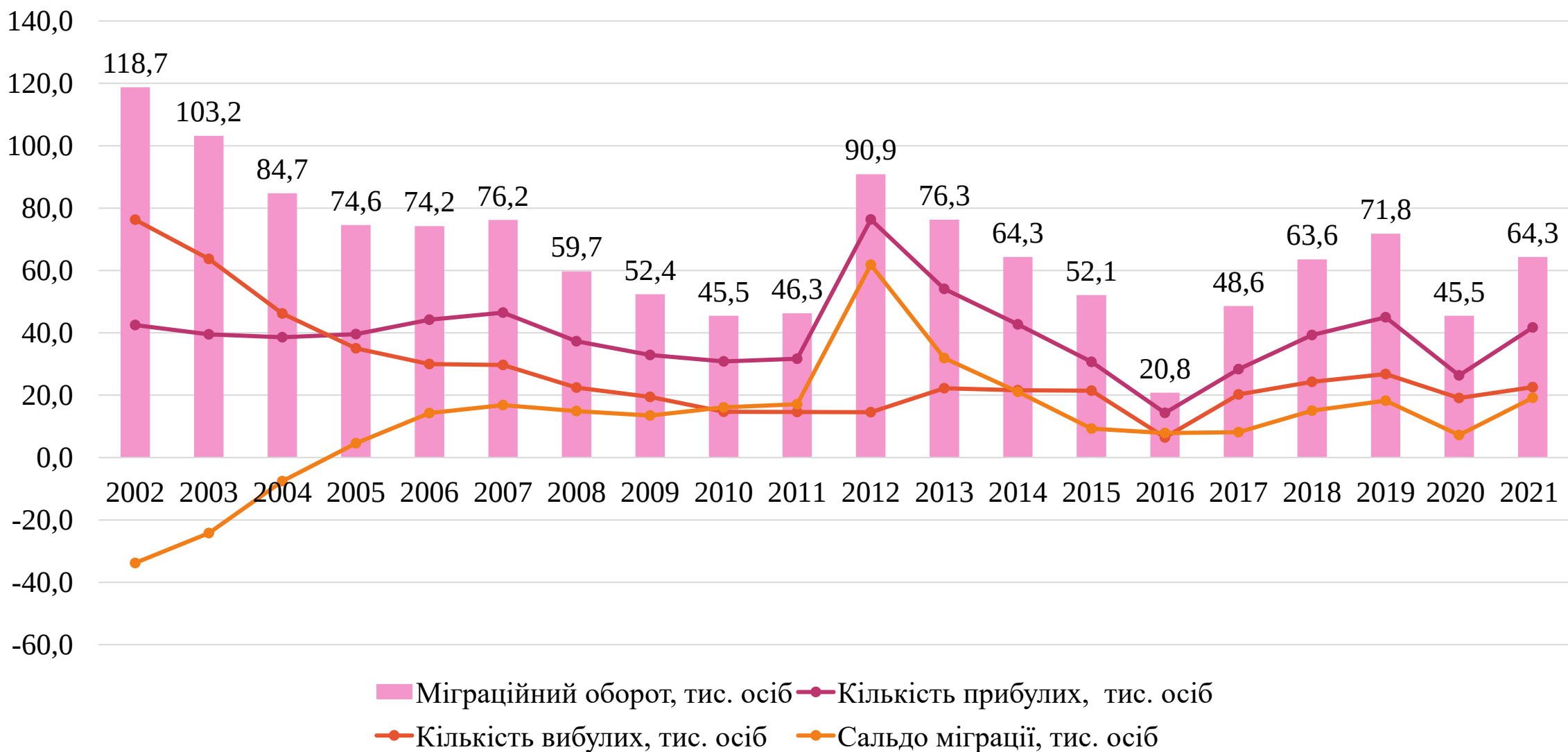
Особа, яка потребує додаткового захисту – особа, яка не є біженцем (відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 р і Протоколу щодо статусу біженців 1967 р.) але потребує захисту, оскільки вона змушена була прибути в приймаючу країну або залишитися в ній внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може (не бажає) повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань.

Особи, які потребують тимчасового захисту – іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в приймаючій країні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження.

Шукачі захисту

Нормативно-правове регулювання в Україні

- 1. Конвенція ООН про статус біженців (1951 р.)**
- 2. Протокол щодо статусу біженців (1967 р.)**
- 3. Конвенція ООН про статус апатридів (1954 р.)**
- 4. Конвенція ООН про скорочення безгромадянства (1961 р.)**
- 5. ЗУ «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»**

Аналіз динаміки показників міжнародної міграції в Україні у 2002-2021рр

Джерело: складено автором на основі даних Держстату України

Динаміка відносних показників міграційних процесів в Україні у 2002-2021 рр

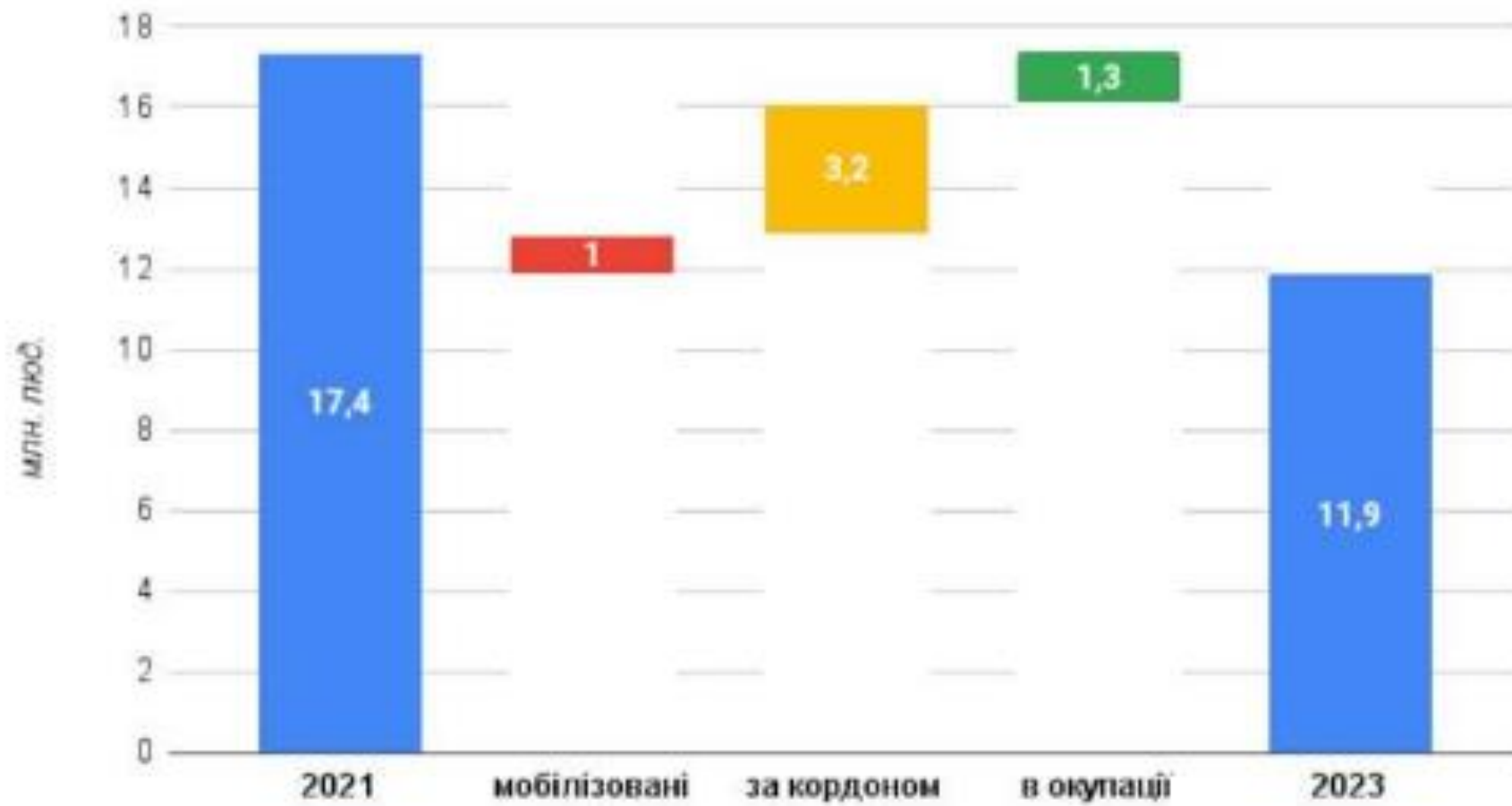
Рік	Відносні показники міграційних потоків					
	Коеф. прибуття, %	Коеф. вибуття, %	Коеф. інтенсивності міграційного обороту, %	Коеф. інтенсивності міграційного приросту	Коеф. ефективності міграції, %	Відносне сальдо міграції, %
2002	0,88	1,57	2,45	-0,70	-284,59	0,56
2010	0,67	0,32	0,99	0,35	354,67	2,10
2011	0,69	0,32	1,01	0,37	369,47	2,17
2012	1,67	0,32	1,99	1,36	680,52	5,26
2013	1,19	0,49	1,67	0,70	418,33	2,44
2014	0,94	0,48	1,42	0,46	328,15	1,98
2015	0,71	0,50	1,21	0,22	177,65	1,43
2016	0,33	0,15	0,49	0,18	377,65	2,21
2017	0,67	0,48	1,14	0,19	167,22	1,40
2018	0,93	0,57	1,50	0,36	236,87	1,62
2019	1,07	0,64	1,70	0,43	253,79	1,68
2020	0,63	0,46	1,09	0,17	159,18	1,38
2021	1,00	0,54	1,55	0,46	297,57	1,85

Джерело: складено автором на основі даних Держстату України

Показники динаміки міжнародних міграційних процесів в Україні у 2002 - 2021рр

Показники	2002	2005	2010	2015	2020	2021
Кількість емігрантів, осіб	76, 3	34,9	14,7	21,4	19,1	22,6
Кількість іммігрантів, осіб	42,5	39,6	30,8	30,7	26,4	41,7
Чисельність населення, млн осіб	48,5	47, 3	45, 9	42,9	41,9	41,6
Чисельність працездатного населення, млн. осіб	22,2	21,8	20,2	17,4	16,9	17,4
Міграційне сальдо, осіб	-33,8	4, 6	16,1	9,2	7,2	19,1
Частка емігрантів в загальній кількості населення, %	0,16	0,07	0,03	0,05	0,05	0,05
Частка емігрантів в загальній кількості працездатного населення, %	0,34	0,16	0,07	0,12	0,11	0,13
Частка іммігрантів в загальній кількості населення, %	0,09	0,08	0,07	0,07	0,06	0,10
Частка іммігрантів в загальній кількості працездатного населення, %	0,19	0,18	0,15	0,18	0,16	0,24

Джерело: складено автором на основі даних Держстату України

Втрата трудового потенціалу Україною внаслідок війни

Джерело: Конфедерація роботодавців України

Індекс «відтоку мізків» країн світу у 2022-2023 рр*

Країна	2022р		2023р	
	Рейтинг	Оцінка	Рейтинг	Оцінка
Австралія	177	0,4	177	0,4
Швеція	176	0,6	176	0,6
Канада	174	0,8	174	0,7
Данія	172	1,0	171	1
Сінгапур	167	1,6	169	1,3
Австрія	164	1,7	162	1,7
США	163	1,8	164	1,7
Велика Британія	157	2,4	157	2,4
Південна Корея	143	3,4	141	3,4
Китай	137	3,5	144	3,2
Польща	115	4,6	117	4,6
Болівія	78	5,9	87	5,6
Пакистан	79	5,9	80	5,8
Перу	80	5,9	81	5,8
Україна	81	5,9	4	8,9
Палестина	3	8,9	3	8,9
Ямайка	2	9,5	2	9,5
Самоа	1	10	1	10

**Шкала оцінки:*

0-10, чим нижче значення, тим менший рівень відтоку мізків. Всього у рейтингу 177 країн.

Джерело: складено автором на основі https://www.theglobaleconomy.com/rankings/human_flight_brain_drain_index/

Аналіз динаміки географічної структури міграційних потоків в Україні у 2010-2021 рр

Країна	К-сть прибулих				К-ть вибулих				Міграціне сальдо, осіб	
	Осіб		Частка, %		Осіб		Частка, %			
	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021
Усього	30810	41724	100	100	14677,0	22587,0	100,0	100,0	16133,0	19137,0
Країн Європи	20845	11490	67,7	27,5	11314,0	8523,0	77,1	37,7	9531,0	2967,0
з них	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Австрія	40	52	0,2	0,5	139,0	260,0	1,2	3,1	-99,0	-208,0
Білорусь	1098	2331	5,3	20,3	772,0	601,0	6,8	7,1	326,0	1730,0
Естонія	56	42	0,3	0,4	21,0	63,0	0,2	0,7	35,0	-21,0
Іспанія	155	211	0,7	1,8	392,0	116,0	3,5	1,4	-237,0	95,0
Італія	159	517	0,8	4,5	193,0	122,0	1,7	1,4	-34,0	395,0
Латвія	161	111	0,8	1,0	29,0	91,0	0,3	1,1	132,0	20,0
Литва	120	174	0,6	1,5	40,0	697,0	0,4	8,2	80,0	-523,0
Республіка Молдова	3728	867	17,9	7,5	411,0	264,0	3,6	3,1	3317,0	603,0
Німеччина	453	458	2,2	4,0	1879,0	1639,0	16,6	19,2	-1426,0	-1181,0
Польща	228	877	1,1	7,6	178,0	558,0	1,6	6,5	50,0	319,0
рф	13920	3999	66,8	34,8	5934,0	2508,0	52,4	29,4	7986,0	1491,0
Угорщина	55	122	0,3	1,1	146,0	228,0	1,3	2,7	-91,0	-106,0
Чехія	78	324	0,4	2,8	699,0	368,0	6,2	4,3	-621,0	-44,0
Країни Америки	881	1661	2,9	4,0	1136,0	1741,0	7,7	7,7	-255,0	-80,0
Країни Азії	8776	20773	28,5	49,8	2178,0	9212,0	14,8	40,8	6598,0	11561,0
Країни Африки	282	7746	0,9	18,6	25,0	3084,0	0,2	13,7	257,0	4662,0
Країни Австралії та Океанії	26	54	0,1	0,1	24,0	27,0	0,2	0,1	2,0	27,0

Джерело: складено автором за даними Держстату України

Біженці з України у країні-перебування на 1 січня 2024 р

Країна	Біженці з України, які в’їхали до країни-перебування після 24.02.2022		Біженці з України, які подали заявки на надання притулку, тимчасового захисту чи інших подібних національних схем захисту у державі перебування після 24.02.2022, осіб*	
	Кількість, осіб	Частка, %	Кількість, осіб	Частка, %
Австрія	81870	1,4	107720	2,0
Бельгія	73095	1,2	77170	1,4
Греція	26945	0,5	27430	0,5
Естонія	50450	0,9	56950	1,1
Іспанія	185860	3,2	195165	3,6
Люксембург	4220	0,1	6350	0,1
Німеччина	1125850	19,1	1028840	19,1
Словаччина	113925	1,9	134385	2,5
Словенія	10635	0,2	10430	0,2
Чехія	375590	6,4	581410	10,8
Швеція	41825	0,7	63905	1,2
Велика Британія	250360	4,2	1260	0,0
Ісландія	3250	0,1	3385	0,1
Північна Македонія	18570	0,3	405	0,0
Сербія	4130	0,1	2305	0,0
Туреччина	41390	0,7	4475	0,1
Польща	956635	16,2	1640510	30,5
Румунія	83765	1,4	154350	2,9
Португалія	55440	0,9	65075	1,2
Норвегія	65185	1,1	72340	1,3
Нідерланди	163470	2,8	163470	3,0
Монтенегро	64070	1,1	10185	0,2
Молдова	112810	1,9	28215	0,5
Мальта	2070	0,0	2305	0,0

Країна	Біженці з України, які в'їхали до країни-перебування після 24.02.2022		Біженці з України, які подали заявки на надання притулку, тимчасового захисту чи інших подібних національних схем захисту у державі перебування після 24.02.2022, осіб*	
	Кількість, осіб	Частка, %	Кількість, осіб	Частка, %
Ліхтенштейн	575	0,0	810	0,0
Литва	52305	0,9	83050	1,5
Латвія	46610	0,8	52120	1,0
Італія	169040	2,9	188635	3,5
Ірландія	102560	1,7	102560	1,9
Грузія	27400	0,5	650	0,0
Франція	69495	1,2	98455	1,8
Фінляндія	61520	1,0	65620	1,2
Данія	36635	0,6	48680	0,9
Кіпр	18230	0,3	20565	0,4
Хорватія	24150	0,4	25180	0,5
Боснія і Герцеговина	210	0,0	210	0,0
Азербайджан	4555	0,1	110	0,0
Арменія	605	0,0	605	0,0
Албанія	7495	0,1	35	0,0
Угорщина	63775	1,1	40605	0,8
Болгарія	53710	0,9	175140	3,3
Білорусь	37040	0,6	3210	0,1
рф	1212585	20,6	34265	0,6
Разом:	5899905	100	5378540	100

* Цифри можуть включати численні реєстрації однієї особи в одній чи кількох європейських країнах; або реєстрації біженців, які переїхали далі, у тому числі за межі Європи.

Джерело: складено автором за даними ООН <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

**Кількість перетинів кордону України у зв'язку з широкомасштабним вторгненням з
24.02.2022 по 31.12.2023 р, осіб**

Пункт перетину кордону України	За даними ДПС				За даними ООН			
	01.05.2023				1.01.2024			
	К-ть перетинів			Сальдо	К-ть перетинів			Сальдо
	усього	на в'їзд в Україну	на виїзд з України		усього	на в'їзд в Україну	на виїзд з України	
Угорщина	4 405 629	2 142 325	2 263 304	-120 979	-	-	4133720	-
Словаччина	2 283 454	1 044 561	1 238 893	-194 332	3 811 230	1 828 415	1 982 815	-154 400
Румунія	4 469 787	2 105 445	2 364 342	-258 897	7 180 230	3311070	3869160	-558 090
Польща	19 936 060	9 042 429	10 893 631	-1 851 202	32 035 165	14741500	17293665	-2 552 165
Молдова	3 259 835	1 494 669	1 765 166	-270 497	1 704 860	707770	997090	-289 320
рф	5 868	5 569	299	5 270	-	-	2869100	-
Білорусь	4 038	3 972	66	3 906	-	-	16705	-

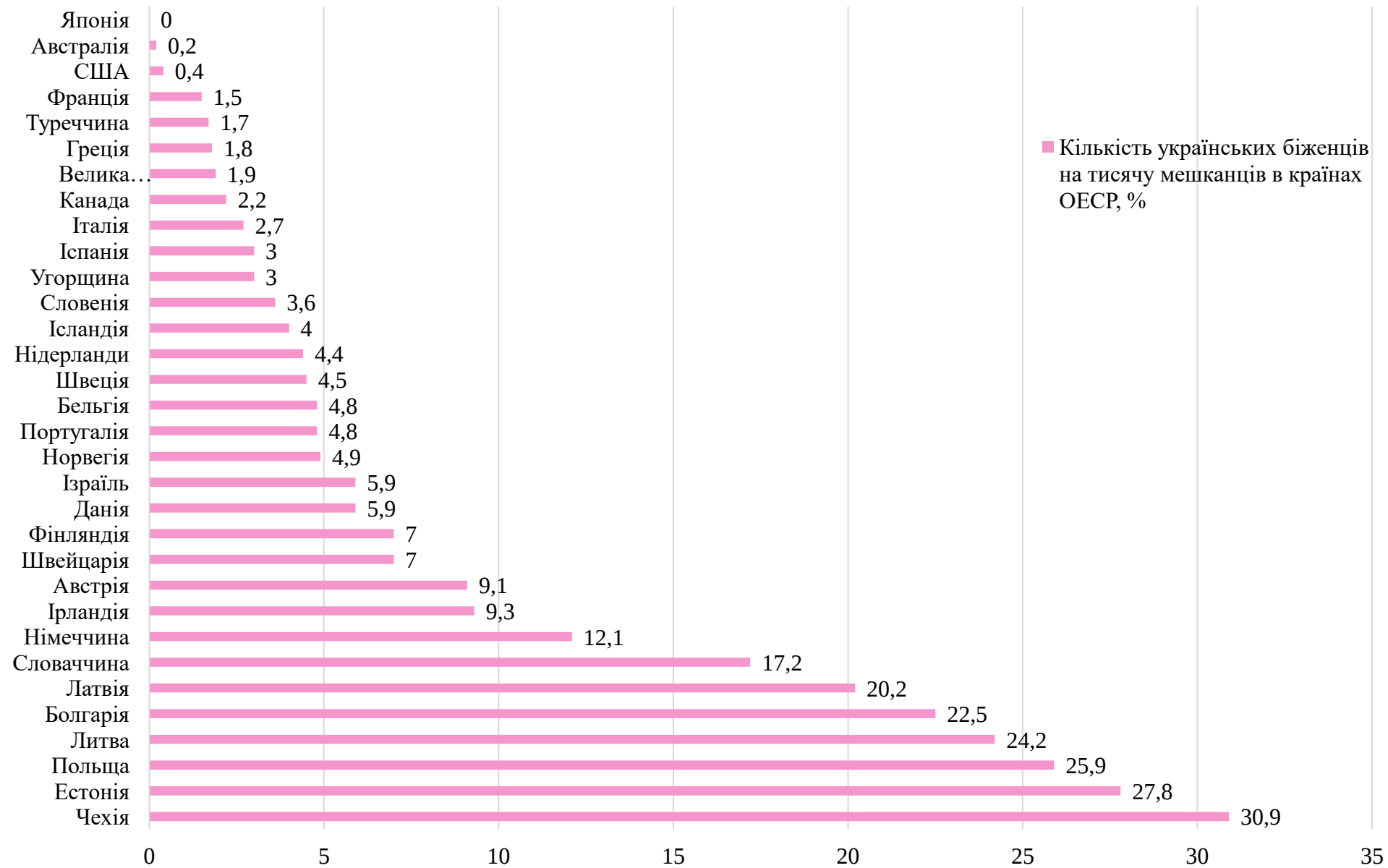
Джерело: складено автором на основі за даними ДПС та ООН

Коефіцієнт визнання установами першої інстанції для топ-20 національностей з найбільшою кількістю рішень, винесених у країнах ЄС, за національністю та наданим статусом, 2022 рік*

Джерело: складено автором за даними EUROSTAT

*Дані за 2023 р відсутні

Частка українських біженців на тисячу мешканців в країнах ОЕСР у 2023 р, %

Джерело: складено автором за даними EUROSTAT

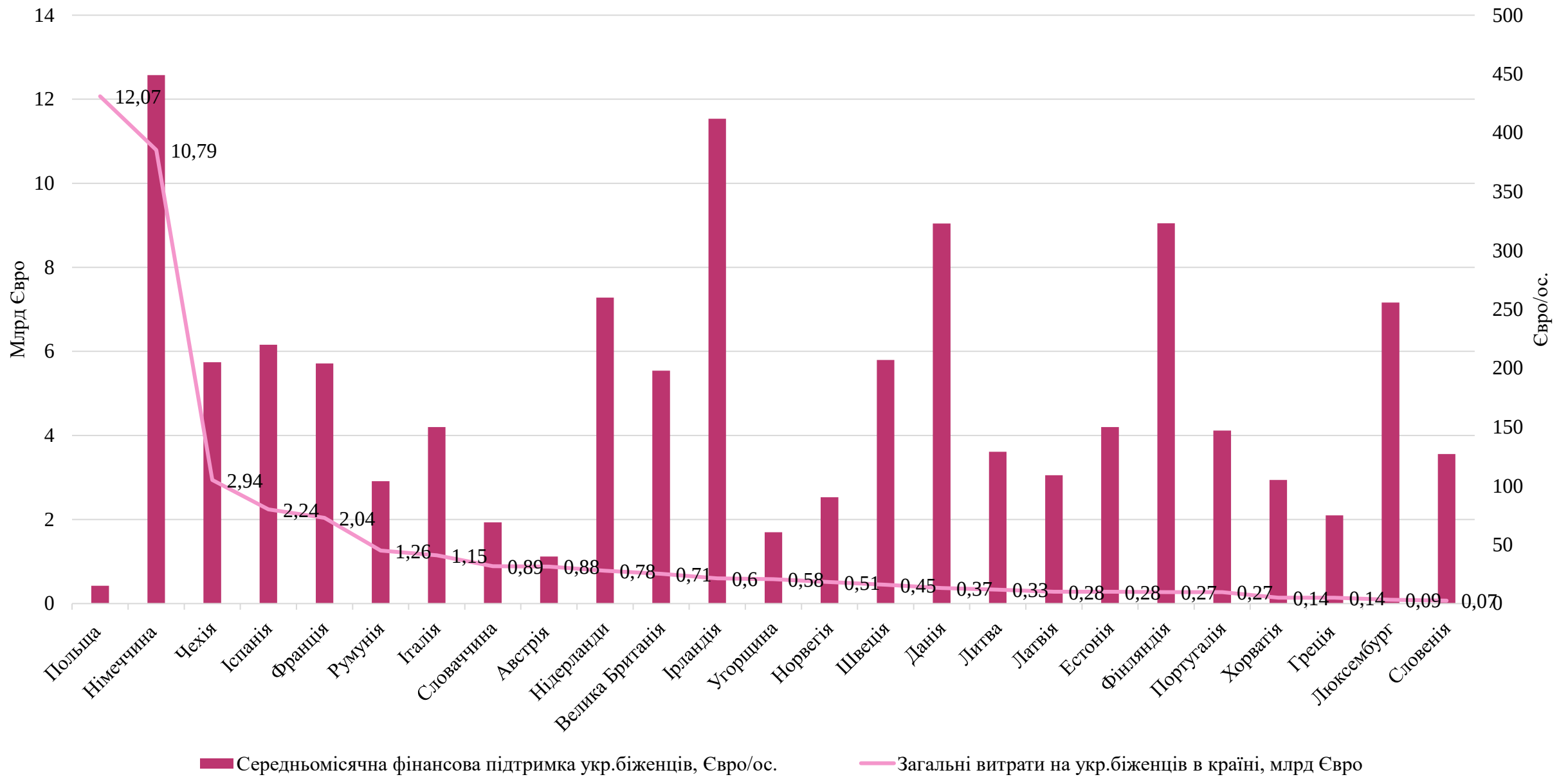

Рис. Витрати урядів країн ЄС на підтримку біженців з України у 2022-2023 рр

Джерело: складено автором на сонові за даними EUROSTAT

Основними детермінантами міграційної мотивації українців найближчим часом залишатимуться:

- ☐ тривалість війни;
- ☐ масштаби руйнувань;
- ☐ подальша політична нестабільність (наявність вільних та окупованих областей);
- ☐ розмір валового регіонального продукту вільних/звільнених регіонів;
- ☐ перспективи економічного розвитку країни, відновлення та їх швидкість;
- ☐ сімейний стан та місцезнаходження інших членів сім'ї, етнічна належність;
- ☐ тривалість проживання в країнах ЄС та правовий статус мігрантів;
- ☐ інтеграція до соціального середовища приймаючої країни (у т.ч. ринку праці, системи освіти);
- ☐ володіння мовою;
- ☐ сприйняття міграції, життя в ЄС та Україні до/після війни.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!